

БОРИСЛАВ СМІЄТЬСЯ

Сонце досягало вже полудня. Годинник на ратушевій вежі вибив швидко і плачливо одинадцятую годину. Від громади веселих, гарно повбираних панів-обивателів дрогобицьких, що проходилися по плантах коло костела в тіні цвітучих каштанів, відділився пан будовничий і, вимахуючи блискучою паличкою, перейшов через вулицю до робітників, зайнятих при новорозпочатій будові.

— Ну, що ж, майстер, — крикнув він, не доходя, — готові ви вже раз?

— Все готово, прошу пана будовничого.

— Ну, то кажіть же вдарити даст!

— Добре, прошу пана! — відповів майстер і, обертаючися до помічника, що стояв побіч нього і докінчував обтісувати величезну фундаментову брилу попелівського піщаника, сказав: — Ану, Бенедю, тумане якийсь! Не чуєш, що пан будовничий кажуть раст бити?.. Живо!

Бенедьо Синиця кинув з рук оскарб і поспішив сповнити майстрів розказ. Перескакуючи через розкидане кругом каміння, задихавшись і посинівши з натуги, він біг, що було моці в його тонких, мов скіпи, ногах, ід високому парканові. На паркані завішена була на двох мотузках дошка, а побіч неї на таких же мотузках висіли дві дерев'яні довбеньки, котрими бито о дошку. Се був прилад, котрим давалось знак, коли починати або кінчати роботу. Бенедьо, добігши до паркана, хопив довбеньки в обі руки і з усеї сили заgrimав ними о дошку.

«Калать! калать! калать!» — роздалося радісне, голосне гавкання «дерев'яної суки». Так муляри звали образиво сесь прилад. «Калать! калать! калать!» — гримотів Бенедьо без упину, всміхаючись до дошки, котру так немилосердно катував. А всі муляри, заняті кругом на широкім плацу: хто тесанням каміння на фундаменти, хто гашенням вапна в двох глибоких чотириг-

БОРИСЛАВ СМІЄТЬСЯ

Сонце досягало вже полудня. Годинник на ратушевій вежі вибив швидко і плачливо одинадцятую годину. Від громади веселих, гарно повбираних панів-обивателів дрогобицьких, що проходилися по плантах коло костела в тіні цвітучих каштанів, відділився пан будовничий і, вимахуючи блискучою паличкою, перейшов через вулицю до робітників, зайнятих при новорозпочатій будові.

— Ну, що ж, майстер, — крикнув він, не доходя, — готові ви вже раз?

— Все готово, прошу пана будовничого.

— Ну, то кажіть же вдарити даст!

— Добре, прошу пана! — відповів майстер і, обертаючися до помічника, що стояв побіч нього і докінчував обтісувати величезну фундаментову брилу попелівського піщаника, сказав: — Ану, Бенедю, тумане якийсь! Не чуєш, що пан будовничий кажуть раст бити?.. Живо!

Бенедьо Синиця кинув з рук оскарб і поспішив сповнити майстрів розказ. Перескакуючи через розкидане кругом каміння, задихавшись і посинівши з натуги, він біг, що було моці в його тонких, мов скіпи, ногах, ід високому парканові. На паркані завішена була на двох мотузках дошка, а побіч неї на таких же мотузках висіли дві дерев'яні довбеньки, котрими бито о дошку. Се був прилад, котрим давалось знак, коли починати або кінчати роботу. Бенедьо, добігши до паркана, хопив довбеньки в обі руки і з усеї сили заgrimав ними о дошку.

«Калать! калать! калать!» — роздалося радісне, голосне гавкання «дерев'яної суки». Так муляри звали образиво сесь прилад. «Калать! калать! калать!» — гримотів Бенедьо без упину, всміхаючись до дошки, котру так немилосердно катував. А всі муляри, заняті кругом на широкім плацу: хто тесанням каміння на фундаменти, хто гашенням вапна в двох глибоких чотириг-

ранних вапнярках, усі копатільники, що копали ями під підвалини, теслі, що взаді, мов жовни, цюкали, обтісуючи здоровенні ялиці та дубове дилиння, трачі, що різали тертиці ручними пилами, цеглярі, що складали в стоси свіжо привезену цеглу, — весь той різnorodний робучий люд, що снувавсь, мов мурашки, по плацу, двигаючи, цюкаючи, хитаючись, стогнучи, потираючи руки, жартуючи та регочучись, — усі зупинилися і перестали робити, мов величезна, стораменна машина, котру одно подавлення крючка нараз спинить в її скаженім ході.

«Калать! калать! калать!» — не переставав завзято гукати Бенедьо, хоть усі вже давно почули гавкання «дерев'яної суки». Муляри, що стояли схилені над камінними брилами та з розмахом ценькали о твердий піщаник, аж час від часу іскри пирскали з-під оскарба, тепер, покинувши свої прилади, випростовували крижі і роздоймали широко руки, щоби захопити якнайбільше воздуха в груди. Деякі, котрим вигідніше було клячіти або чапіти при роботі, звільна піддвигалися на рівні ноги. В вапнярках шипіло та булькотіло вапно, немов лютилось, що його наперед спражено в огні, а тепер назад вкинено в воду. Трачі такій лишили пилу в недорізанім брусі; вона повисла, спершися горішньою ручкою о дилину, а вітер хитав нею на боки. Копатільники повстромлювали рискалі в м'яку глину, а самі повискакували наверх з глибоких ровів, вибраних під підвалини. Між тим Бенедьо вже перестав гримати, а весь робучий люд, з обтрясинами цегли та глини, з трачинням та сприсками каміння на одежі, руках і лицях, почав збиратися на фронтвий угол нового будинку, де був головний майстер і пан будовничий.

— А як, прошу пана, спустимо сей камінь на місце? — спитав будовничого майстер, опершися грубою, крепкою рукою на обтесану підвалину, котра, хоть лежала плоским боком на невеликих дерев'яних валах, все-таки сягала майстрові трохи не по пояс.

— Як спустимо? — повторив протяглим голосом будовничий, зирнувши крізь монокль на камінь. — Ну, проста річ, на дрюках.

— А може, воно троха небезпечно, прошу пана? — закинув майстер.

— Небезпечно? А то для кого?..

— Ну, та певно, що не для каменя, а для людей, — відповів, усміхаючися, майстер.

ранних вапнярках, усі копатільники, що копали ями під підвалини, теслі, що взаді, мов жовни, цюкали, обтісуючи здоровенні ялиці та дубове дилиння, трачі, що різали тертиці ручними пилами, цеглярі, що складали в стоси свіжо привезену цеглу, — весь той різnorodний робучий люд, що снувавсь, мов мурашки, по плацу, двигаючи, цюкаючи, хитаючись, стогнучи, потираючи руки, жартуючи та регочучись, — усі зупинилися і перестали робити, мов величезна, стораменна машина, котру одно подавлення крючка нараз спинить в її скаженім ході.

«Калать! калать! калать!» — не переставав завзято гукати Бенедьо, хоть усі вже давно почули гавкання «дерев'яної суки». Муляри, що стояли схилені над камінними брилами та з розмахом ценькали о твердий піщаник, аж час від часу іскри пирскали з-під оскарба, тепер, покинувши свої прилади, випростовували крижі і роздоймали широко руки, щоби захопити якнайбільше воздуха в груди. Деякі, котрим вигідніше було клячіти або чапіти при роботі, звільна піддвигалися на рівні ноги. В вапнярках шипіло та булькотіло вапно, немов лютилось, що його наперед спражено в огні, а тепер назад вкинено в воду. Трачі такій лишили пилу в недорізанім брусі; вона повисла, спершися горішньою ручкою о дилину, а вітер хитав нею на боки. Копатільники повстромлювали рискалі в м'яку глину, а самі повискакували наверх з глибоких ровів, вибраних під підвалини. Між тим Бенедьо вже перестав гримати, а весь робучий люд, з обтрясинами цегли та глини, з трачинням та сприсками каміння на одежі, руках і лицях, почав збиратися на фронтвий угол нового будинку, де був головний майстер і пан будовничий.

— А як, прошу пана, спустимо сей камінь на місце? — спитав будовничого майстер, опершися грубою, крепкою рукою на обтесану підвалину, котра, хоть лежала плоским боком на невеликих дерев'яних валах, все-таки сягала майстрові трохи не по пояс.

— Як спустимо? — повторив протяглим голосом будовничий, зирнувши крізь монокль на камінь. — Ну, проста річ, на дрюках.

— А може, воно троха небезпечно, прошу пана? — закинув майстер.

— Небезпечно? А то для кого?..

— Ну, та певно, що не для каменя, а для людей, — відповів, усміхаючися, майстер.

— Е-е-е! Що тото! Небезпечно!.. Не бійтеся, нічо нікому не станеся! Спустимо!..

І пан будовничий поважно наморщив чоло та стягнув уста в три складки, немов то він уже наперед силується і натужується, спускаючи камінь на призначене для нього місце.

— Спустимо безпечно! — повторив ще раз, і то з такою певністю, немов переконався, що його сили вистачить на таке діло. Однак майстер-недовірок похитав головою, але не сказав нічого.

Тим часом і прочі обивателі, що досі громадками проходжувалися по плантах довкола костела, на голос «дерев'яної суки» почали звільна стягатися «теж ід новій будові, а поперед всіх сам властивець нової будови, Леон Гаммершляг, високий і статний я;ид з кругло підстриженою бородою, прямим носом і червоними, мов малини, устами. Він був нині дужо веселий, говіркий і дотепний, сипав жартами і забавляв, видимо, ціле товариство, бо всі громадилися і тиснулися круг нього. Далі, в другій громадці, прийшов Герм.ан Тодьдкремер, найповажніший, то єсть найбагатший з усіх присутніх обивателів. Він був більше здержаний, тихий а навіть трохи чогось маркітний, хоч і старався не показувати того. Далі йшли ще другі підприємці, багачі дрогобицькі і бориславські, деякі урядники та один околичний дідич, великий приятель Гаммершляга, певно, тому, бо весь його маєток був в Гаммершляговій кишені.

Ціле те товариство, в модних чорних сурдутах, в пальтотах з дорогих матерій, в блискучих чорних циліндрах, в рукавичках, з лісками в руках і перстнями на пальцях, дивно відбивало відсі маси робітників, пестріючої хюа червоною краскою і. цегли або білою краскою вапна. Тільки веселий гамір одних і других мішався докупи.

Цілий плац на розі улиць Панської і Зеленої заповнений був людьми, деревом, камінням, цеглою, гонтям, купами глини і подобав на велику руїну. Тільки одна дощана буда, трохи пониже в невирубаним саду, мала вид живий і принадний. Вона була прикрашена зеленою ялиною під входу, всередині обвішана диванами, в ній і довкола неї крутилися прислужники з криком та прокляттями. Приготовляли перекуску, котрою Гаммершляг хотів учтити закладини нового дому. І ще один незвичайний гість з великим подивом придивлявся цілому тому натовпові людей і

— Е-е-е! Що тото! Небезпечно!.. Не бійтеся, нічо нікому не станеся! Спустимо!..

І пан будовничий поважно наморщив чоло та стягнув уста в три складки, немов то він уже наперед силується і натужується, спускаючи камінь на призначене для нього місце.

— Спустимо безпечно! — повторив ще раз, і то з такою певністю, немов переконався, що його сили вистачить на таке діло. Однак майстер-недовірок похитав головою, але не сказав нічого.

Тим часом і прочі обивателі, що досі громадками проходжувалися по плантах довкола костела, на голос «дерев'яної суки» почали звільна стягатися «теж ід новій будові, а поперед всіх сам властивець нової будови, Леон Гаммершляг, високий і статний я;ид з кругло підстриженою бородою, прямим носом і червоними, мов малини, устами. Він був нині дужо веселий, говіркий і дотепний, сипав жартами і забавляв, видимо, ціле товариство, бо всі громадилися і тиснулися круг нього. Далі, в другій громадці, прийшов Герм.ан Тодьдкремер, найповажніший, то єсть найбагатший з усіх присутніх обивателів. Він був більше здержаний, тихий а навіть трохи чогось маркітний, хоч і старався не показувати того. Далі йшли ще другі підприємці, багачі дрогобицькі і бориславські, деякі урядники та один околичний дідич, великий приятель Гаммершляга, певно, тому, бо весь його маєток був в Гаммершляговій кишені.

Ціле те товариство, в модних чорних сурдутах, в пальтотах з дорогих матерій, в блискучих чорних циліндрах, в рукавичках, з лісками в руках і перстнями на пальцях, дивно відбивало відсі маси робітників, пестріючої хюа червоною краскою і. цегли або білою краскою вапна. Тільки веселий гамір одних і других мішався докупи.

Цілий плац на розі улиць Панської і Зеленої заповнений був люддьми, деревом, камінням, цеглою, гонтям, купами глини і подобав на велику руїну. Тільки одна дощана буда, трохи пониже в невирубаним саду, мала вид живий і принадний. Вона була прикрашена зеленою ялиною під входу, всередині обвішана диванами, в ній і довкола неї крутилися прислужники з криком та прокляттями. Приготовляли перекуску, котрою Гаммершляг хотів учтити закладини нового дому. І ще один незвичайний гість з великим подивом придивлявся цілому тому натовпові людей і

предметів. Се була невелика особа, — а прецінь усі на неї ззиралися цікаво і якось дивно.

— Ти, Бенедю, — спитав якийсь замазаний глиною робітник, — а то на яку пам'ятку того щигля сюда вивісили?

— А, щось-то вже вни з ним гадають робити, — відповів Бенедю.

Всі робітники перешіптувалися між собою і позирали на щигля, що скакав в дротяній клітці, завішений на дрюці над самою ямою, але ніхто не знав, нащо він. Навіть майстер не знав, хоть надавав собі премудрий вид і на запитання робітників відповідав: «Аякже, все би-сь хтів знати! Постарієшся, як усе пізнаєш!»

А щиголь між тим, отямившись з першого переляку при першій напливі цілої товпи народу, скакав собі по щепликах клітки, теревив конопляне сім'я дзьобиком, а часом, ставши на верхній щеплпк, тріпотав червоно-жовто-басманистими крильцями і щebetав тонесенько: «Тікілі-тлінь! цюрріньцюррінь! куль-куль-куль!...»

З-між натовпу гомонячих людей визначилася нараз голова Леона Гаммершляга, визначився його голос. Він вискочив на підвалину і обернувся до всього товариства:

— Мої панове, сусіди і добродії!

— Тихо! тихо! пет! — загомоніло кругом і утихло. Леон говорив далі:

— Дуже, дуже вам дякую, що ви були такі добрі почтити мене своїм приходом на нинішній, та кий важний для мене обхід... — О, просимо, просимо! — загомоніло кілька голосів, грубих і тонких.

— Ах, ось і наші дами ідуть! Панове, передовсім ходім дами привітати! — І Гаммершляг щез знов у товпі, а кілька молодших панів пішло на улицу, де саме надкотило кілька бричок з дамами. Панове помогли їм повилазити з бричок і попідруч повели на плац, де зроблено для них місце тут же, близ ^величезної камінної брили.

Дами ті — були то по більшій часті старі і погані жидівки, котрі недостачу молодості і красоти старались покрити пишним і виставним багатством. Шовки, атласи, блискуче каміння і золото так і сяло на них. Вони щохвилі обережно обзирали свої сукні, щоб не сплямити дотиком о цеглу, каміння або не менше брудних робітників. Одна тільки Фанні, донька Гаммершляга,

предметів. Се була невелика особа, — а прецінь усі на неї ззиралися цікаво і якось дивно.

— Ти, Бенедю, — спитав якийсь замазаний глиною робітник, — а то на яку пам'ятку того щигля сюда вивісили?

— А, щось-то вже вни з ним гадають робити, — відповів Бенедю.

Всі робітники перешіптувалися між собою і позирали на щигля, що скакав в дротяній клітці, завішений на дрюці над самою ямою, але ніхто не знав, нащо він. Навіть майстер не знав, хоть надавав собі премудрий вид і на запитання робітників відповідав: «Аякже, все би-сь хтів знати! Постарієшся, як усе пізнаєш!»

А щиголь між тим, отямившись з першого переляку при першій напливі цілої товпи народу, скакав собі по щепликах клітки, теревив конопляне сім'я дзьобиком, а часом, ставши на верхній щеплпк, тріпотав червоно-жовто-басманистими крильцями і щebetав тонесенько: «Тікілі-тлінь! цюрріньцюррінь! куль-куль-куль!...»

З-між натовпу гомонячих людей визначилася нараз голова Леона Гаммершляга, визначився його голос. Він вискочив на підвалину і обернувся до всього товариства:

— Мої панове, сусіди і добродії!

— Тихо! тихо! пет! — загомоніло кругом і утихло. Леон говорив далі:

— Дуже, дуже вам дякую, що ви були такі добрі почтити мене своїм приходом на нинішній, та кий важний для мене обхід... — О, просимо, просимо! — загомоніло кілька голосів, грубих і тонких.

— Ах, ось і наші дами ідуть! Панове, передовсім ходім дами привітати! — І Гаммершляг щез знов у товпі, а кілька молодших панів пішло на улицу, де саме надкотило кілька бричок з дамами. Панове помогли їм повилазити з бричок і попідруч повели на плац, де зроблено для них місце тут же, близ ^величезної камінної брили.

Дами ті — були то по більшій часті старі і погані жидівки, котрі недостачу молодості і красоти старались покрити пишним і виставним багатством. Шовки, атласи, блискуче каміння і золото так і сяло на них. Вони щохвилі обережно обзирали свої сукні, щоб не сплямити дотиком о цеглу, каміння або не менше брудних робітників. Одна тільки Фанні, донька Гаммершляга,

визначувалась з-поміж дам іменно тим, чого їм нестало — молодістю і красою, і виглядала між ними, мов розцвітаюча півонія між відцвілими будяками. Круг неї тож і громадились молодші з товариства, і швидко там зійшлася купка, в котрій пішла оживлена, голосна бесіда, між тим коли прочі дами, по перших звичайних викриках подиву, по перших більше-менше пискливих та вивчених жиченнях властивцеві всякого щастя, стали досить тяжкі на слова і почали розглядатися довкола, немов дожидаючи якоїсь комедії. Тим ожиданиям швидко заразилися й другі. Веселпй гомін умовк. Бачилось, що разом з дамами налетів на товариство дух нуди і якоїсь силуваної здержаності, котра нікому ні на що не здалася.

І Гаммершляг якось немов збився з пантелику. Він мов забув, що перед хвилиною почав був говорити бесіду, і снувався то сюди, то туди, зачинав то з одним, то з другим розмову о речах посторонніх, але все то якось не клеїлося. Нараз побачився супроти Германа, що стояв мовчки, опертий о стос дерева, і озирає цілий плац, немов забирає його торгувати.

— А що ж вашої пані нема, дорогий сусідо? — вказав Леон, усміхаючись.

— Даруйте, — відповів Герман, — вона, певно, щось нездорова.

— Ах, дуже мені жаль! А я надіявся...

— Але що, — відказав задовбрюючи Герман, — хіба ж то вона така велика особа! Обійдеся про ню!

— Ні, коханий сусідо! Прошу так не казати, що невелика особа... Як же так?... От моя Фанні, бідна дитина, — як вона була б щасливою, якби мала таку матір!..

Неправда тих слів аж біла з лиця і очей Леонові, але уста, послушні наказові волі, говорили, а розум силяв їх докупити, як того вимагав інтерес.

Але ось від Лану, де на сході видно було височезну побілену божницю, почувся великий крик і гамір. Всі гості і робітники звернули очі в той бік. По хвилі показала на улиці мов чорна гоготяча хмара, — се був кагал жидівський з рабином всередині, котрий мав звершити обряд посвячення підвалин нового дому.

Швидко цілий плац був залитий жидами, котрі, своїм звичаєм, говорили всуміш, голосно і борзо, снували, мов мурашки в розваленій купині, оглядали все і немов таксували все очима, а

визначувалась з-поміж дам іменно тим, чого їм нестало — молодістю і красою, і виглядала між ними, мов розцвітаюча півонія між відцвілими будяками. Круг неї тож і громадились молодші з товариства, і швидко там зійшлася купка, в котрій пішла оживлена, голосна бесіда, між тим коли прочі дами, по перших звичайних викриках подиву, по перших більше-менше пискливих та вивчених жиченнях властивцеві всякого щастя, стали досить тяжкі на слова і почали розглядатися довкола, немов дожидаючи якоїсь комедії. Тим ожиданиям швидко заразилися й другі. Веселпй гомін умовк. Бачилось, що разом з дамами налетів на товариство дух нуди і якоїсь силуваної здержаності, котра нікому ні на що не здалася.

І Гаммершляг якось немов збився з пантелику. Він мов забув, що перед хвилиною почав був говорити бесіду, і снувався то сюди, то туди, зачинав то з одним, то з другим розмову о речах посторонніх, але все то якось не клеїлося. Нараз побачився супроти Германа, що стояв мовчки, опертий о стос дерева, і озирає цілий плац, немов забирає його торгувати.

— А що ж вашої пані нема, дорогий сусідо? — вказав Леон, усміхаючись.

— Даруйте, — відповів Герман, — вона, певно, щось нездорова.

— Ах, дуже мені жаль! А я надіявся...

— Але що, — відказав задовбрюючи Герман, — хіба ж то вона така велика особа! Обійдеся про ню!

— Ні, коханий сусідо! Прошу так не казати, що невелика особа... Як же так?... От моя Фанні, бідна дитина, — як вона була б щасливою, якби мала таку матір!..

Неправда тих слів аж біла з лиця і очей Леонові, але уста, послушні наказові волі, говорили, а розум силяв їх докупити, як того вимагав інтерес.

Але ось від Лану, де на сході видно було височезну побілену божницю, почувся великий крик і гамір. Всі гості і робітники звернули очі в той бік. По хвилі показала на улиці мов чорна гоготяча хмара, — се був кагал жидівський з рабином всередині, котрий мав звершити обряд посвячення підвалин нового дому.

Швидко цілий плац був залитий жидами, котрі, своїм звичаєм, говорили всуміш, голосно і борзо, снували, мов мурашки в розваленій купині, оглядали все і немов таксували все очима, а

відтак зітхали та похитували головами, немовби разом і дивувалися багатству Леона, і жалували, що багатство того в його, а не в їх руках. Немногі панки-християни, що теж були в тій купі, нараз помовкли і повідсувалися набік, чуючися не в своїй тарілці. Околичний дідич хмурився і закусував губи зо злості, видячись в тім жидівським натовпі, котрий ані крихітки не зважав на нього. Він, певно, в душі кляв сердечно свого «щирого приятеля Леона», але прецінь не втік, а достояв до кінця обряду, по котрім мала наступити перекуса.

Загальний гамір на плацу не тільки не вгавав, але ще й побільшився. Щиголь, перепуджений наглим впливом того чорного, крикливого люду, почав перхати по клітці та битися о дротики. Рабина, старого сивого жида з довгою бородою, вели два школьники попід руки і привели аж ід самій підвалині. Стиск зробився довкола такий, немовби кожний жид хотів бути ту ж коло самого рабина, незважаючи, що там нема місця на тільки люду. Серед тиску і крику товпи не чути було й того, що читав рабин над підвалиною. А тільки коли школьники час від часу в відповідь на його молитву викрикували «умайн», себто «амінь», тоді й уся проча товпа повторяла за ними «умайн».

Вдарила дванадцята година. На дзвіниці коло костела, тут же, насупротив нової будови, загудів величезний дзвін, звіщаючи полудне. За ним зателенькали й усі другі дзвони на дрогобичьких церквах. Бачилось, що цілий воздух над Дрогобичем застогнав якимись плачливими голосами, серед котрих ще плачливіше і сумніше роздавалося те безладне різноголосе «умайн». Робітники, почувши дзвони, познімали шапки і почали хреститися, а один школьник, підійшовши до Леона і вклонившись йому, почав шептати:

— Най бог благословить вас і зачате вами діло. Ми вже скінчили. — А відтак, похиляючися ще ближче до Леона, сказав тихіше: — Видите, пан біг добрий післав вам знак, що все піде вам щасливо, що тільки загадаєте.

— Добрий знак? А то який? — спитав Леон.

— А не чуєте, що християнські дьвони самі добровільно роблять вам службу і кличуть па вас благословенство християнського бога? То значить, що християни все будуть вам добровіль-

відтак зітхали та похитували головами, немовби разом і дивувалися багатству Леона, і жалували, що багатство того в його, а не в їх руках. Немногі панки-християни, що теж були в тій купі, нараз помовкли і повідсувалися набік, чуючися не в своїй тарілці. Околичний дідич хмурився і закусував губи зо злості, видячись в тім жидівським натовпі, котрий ані крихітки не зважав на нього. Він, певно, в душі кляв сердечно свого «щирого приятеля Леона», але прецінь не втік, а достояв до кінця обряду, по котрім мала наступити перекуса.

Загальний гамір на плацу не тільки не вгавав, але ще й побільшився. Щиголь, перепуджений наглим впливом того чорного, крикливого люду, почав перхати по клітці та битися о дротики. Рабина, старого сивого жида з довгою бородою, вели два школьники попід руки і привели аж ід самій підвалині. Стиск зробився довкола такий, немовби кожний жид хотів бути ту ж коло самого рабина, незважаючи, що там нема місця на тільки люду. Серед тиску і крику товпи не чути було й того, що читав рабин над підвалиною. А тільки коли школьники час від часу в відповідь на його молитву викрикували «умайн», себто «амінь», тоді й уся проча товпа повторяла за ними «умайн».

Вдарила дванадцята година. На дзвіниці коло костела, тут же, насупротив нової будови, загудів величезний дзвін, звіщаючи полудне. За ним зателенькали й усі другі дзвони на дрогобичьких церквах. Бачилось, що цілий воздух над Дрогобичем застогнав якимись плачливими голосами, серед котрих ще плачливіше і сумніше роздавалося те безладне різноголосе «умайн». Робітники, почувши дзвони, познімали шапки і почали хреститися, а один школьник, підійшовши до Леона і вклонившись йому, почав шептати:

— Най бог благословить вас і зачате вами діло. Ми вже скінчили. — А відтак, похиляючися ще ближче до Леона, сказав тихіше: — Видите, пан біг добрий післав вам знак, що все піде вам щасливо, що тільки загадаєте.

— Добрий знак? А то який? — спитав Леон.

— А не чуєте, що християнські дьвони самі добровільно роблять вам службу і кличуть па вас благословенство християнського бога? То значить, що християни все будуть вам добровіль-